

The Greens | European Free Alliance
in the European Parliament

Tvorba a autorská práva v digitální době

Úvod: definice autorských práv

Autorská práva zahrnují ekonomické příjmy z díla, ale také morální právo autora. Režim autorských práv by nicméně neměl zabraňovat užívání díla, pokud je při tomto užívání autor řádně citován, má možnost komentovat použití svého díla a pokud je toto eticky přijatelné.

Změny jako příležitost

§ 1 V minulosti byla technologie mnohokrát výzvou pro produkci kulturních statků, jejich ekonomickou dimenzi, ale také pro stávající právní rámec. Existující právní vztahy jsou na nástup nových technologií často nepřipraveny, technologie se tak stává prostředkem pro transformaci a další rozvoj stávajících vztahů. Během uplynulých 20 let s nástupem nových technologií a internetu se vztah k tvorbě, šíření, přístupu a použití kulturních děl radikálně změnil. Stávající sociální, právní a ekonomické vztahy byly otřeseny a v současnosti dochází k zásadním změnám tohoto prostředí.

§ 2 Věříme, že tyto změny by měly být vnímány jako příležitost k usnadnění přístupu ke dílům. Zároveň musíme najít cesty ke zlepšení postavení tvůrců a umělců a nastavit lepší mechanismy pro financování jejich tvorby.

§ 3 Kulturní tvorba a přístup k informacím jsou klíčovými faktory pro zapojení občanů do demokratického fungování našich společností; jsou rovněž skvělým zdrojem ekonomického rozvoje. Věříme, že je možné, aby dnešní technický rozvoj sloužil sociálnímu i ekonomickému pokroku a byl v souladu s článkem 27, odstavem 1 a 2 Všeobecné deklarace lidských práv, kde stojí: „(1) Každý má právo účastnit se svobodně kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích, a (2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby“, a to vše bez nutnosti aplikace konzervativního přístupu.

§ 4 Úkolem politiků a političek není chránit starý obchodní model, ani vytvořit nový. Je jim vytvoření takového právního rámce pro umělce a tvůrce, který jim zajistí uznání a ocenění jejich práce.

Nutnost přeformulování debaty

§ 5 Vždy musí být rozlišeno mezi komerčním a nekomerčním užitím díla chráněného autorským právem: uživatelé získávající finanční profit z užití autorského díla musí patřičně odměnit právoplatné autory, zatímco uživatelům nezískávajícím žádný finanční profit, by

mělo být umožněno svobodné užívání děl za podmínek, že řádně citují autora. Ačkoli užívání autorského díla za komerčním účelem by mělo být právně postihováno, odmítáme opatření založené na represii a kontrole snažící se řešit současné sociální a ekonomické změny, které přinášejí digitální technologie a internet. Takovéto politiky a postupy příliš často přinášejí nebezpečí svévolného omezení svobody jednotlivce a zároveň se stále více ukazují jako neefektivní, finančně nákladné a nevhodné.

§ 6 Odmítáme takové reakce na současnou celospolečenskou proměnu, které jsou zaměřeny na eskalaci autorských práv a jejich vymáhání. Odmítáme ale i reakce, které odmítají autorská práva jako taková. Jsme přesvědčeni, že neexistuje jediná a jednoznačná odpověď reflektující současnou proměnu společenské situace, pokud jde o autorskou tvorbu či odpověď na otázku, jak zajistit společensky a ekonomicky nejvýhodnější řešení. Abychom zabezpečili spravedlivou podporu tvůrčí práce, potřebujeme nalézt právní rámec, který bere v potaz více oblastí práva a implementuje více než jeden regulační nástroj.

§ 7 Představa spotřebitelů a umělců jako protivníků ignoruje jejich společné zájmy, ale také skutečnost, že často dochází k záměně jednoho za druhého. Jak spotřebitelé, tak umělci mají elementární zájem na udržení tvůrčích podmínek, které umožňují nezávislou a kvalitní žurnalistiku, filmovou tvorbu, skladbu, fotografickou tvorbu či akademické i populární psaní, které nebude závislé pouze na státní podpoře, přímém firemním sponzorství nebo dárcovství.

§ 8 Pokud ne vždy, pak velmi často nemůže tvůrčí práce dostatečně vzkvétat bez ekonomických prostředků a závisí na schopnosti tvůrců a umělců být v kontaktu s existující intelektuální a kulturní produkcí. Proto je zásadní, aby zdroje (finanční stejně jako intelektuální) byly snadno přístupné umělcům a tvůrcům. Abychom toto zajistili, je nutné zvážit všechny možnosti financování kulturní produkce (např. veřejná podpora, tržní výnosy, přímé příspěvky od jednotlivců prostřednictvím paušální sazby atd.).

§ 9 Copyright je právním nástrojem vytvořeným v minulosti a měnícím se v závislosti na vývoji tvorby a techniky. Byl vytvořen tak, aby nabízel rovnováhu mezi zájmy tvůrců a veřejnosti a jako takový zahrnuje ochranu a omezení nebo výjimky. Je to nástroj zaměřený mimo jiné na podporu tvorby a jako takový by nikdy neměl být vnímán jakožto cíl sám o sobě.

§ 10 Uznání morálních práv autorů a tvůrců jim nemůže být odcizeno či ignorováno bez ohledu na to jaké jsou technologické formy tvorby, reprodukce a šíření díla. V dnešní situaci, kdy je produkce a šíření kulturních statků značně usnadněna díky novým technologickým možnostem, je identifikace, uznání a registrace autorovy tvůrčí práce nezbytná. To zahrnuje rozvoj a implementaci nových nástrojů, databází a postupů, které by měly být institucemi propagovány a podporovány.

§ 11 Věříme, že v rámci digitální éry mohou být navrženy různorodé možnosti umožňující potřebné uznání autorství a lepší odměňování umělců, které ale zároveň nepotírají technologické možnosti výměny a sdílení tvorby. Chceme-li identifikovat a rozpracovat nejdůležitější opatření, je to právě situace tvůrců a umělců, již je třeba brát jako výchozí bod.

Zlepšení situace umělců a tvůrců

§ 12 Postavení a situace většiny umělců je často nejistá. To je skutečnost, jež existovala i před nástupem digitálních technologií. Jejich finanční příjmy pochází ve většině případů z více zdrojů - mzdy, grantů, sponzorství, autorských práv, paralelních odborných aktivit, podpory v nezaměstnanosti atd. Často jsou nepravidelné a nepředvídatelné. Pracovníci v oblasti kultury mívají několik zaměstnavatelů, včetně těch mimo kulturní sektor, zvládají několik zaměstnání či souběžně pracují na základě různých pracovních smluv. Autorské právo jakožto zdroj příjmů může nabývat různé důležitosti, závisující na oblasti tvůrčí práce. Nicméně pro většinu umělců a tvůrců představuje odměna z autorských práv pouze malou část z jejich příjmů.

§ 13 Zlepšení pozice umělců vyžaduje změnu smluvního práva na evropské úrovni tak, aby bylo zastaveno skupování kontraktů, a vylepšení vyjednávací pozice umělců a tvůrců oproti oligopolům zábavního průmyslu, které na trhu dominují.

§ 14 Spotřebitelé jsou také občany a proto mají zodpovědnost vůči umělcům a tvůrcům, jejichž práci konzumují a jež jim poskytují zábavu.

§ 15 Podpora umělců v digitálním věku vyžaduje, aby jim byly poskytnuty nástroje, informace, školení a služby, aby byli schopni využít co nejvíce z nového prostředí - mnoho z nich neovládá nové technologie tak, jako odborníci na IT. Technologie jim přitom mohou nabídnout mnoho příležitostí k podpoře jejich práce, prodeji děl, propagaci vystoupení atd.

§ 16 Diskuze o digitálních technologiích vynesla na světlo nejistou situaci umělců. Kolektivní a přerozdělovací systémy ochrany autorských práv jsou ve většině zemí problematické a pro většinu umělců a tvůrců nespravedlivě nastavené, bez ohledu na existenci informačních a komunikačních technologií. Z toho důvodu je klíčovým a naléhavým krokem provedení evropské reformy kolektivních a distribučních systémů ochrany autorských práv tak, aby byla zaručeno férové, stabilní a transparentní rozdělení příjmů z autorských děl, nezávisle na tom, zda jsou digitální, či ne.

Proměna kreativního průmyslu

§ 17 K porozumění proměny při tvorbě a spotřebě kulturních statků je nutné vnímat je jako celek. Výroba kulturních statků, stejně jako jejich spotřeba (v množství i v penězích) za posledních 20 let výrazně vzrostla, což vedlo k obrovským ziskům monopolů jako je Google či Apple, ale už ne k ziskům umělců. Některé typy spotřeby se stávají stále méně populární (fyzická média jako kazety, CD, DVD, optické disky atd.) zatímco u jiných jejich popularita neustále narůstá (streaming, stahování, živé koncerty, sledování filmů v kinech, online hry, e-knihy apod.).

§ 18 Dematerializace vede ke změnám, které mohou ovlivnit mnoho průmyslových odvětví, ať už je to vznik a zánik různých průmyslových producentů obsahu, ztráta, vytváření a přenos hodnot nebo restrukturalizace průmyslu, ale také vznik nových podnikatelských modelů. Hodnotové řetězce jsou transformovány, někteří zprostředkovatelé mizí, nové profese se objevují, zatímco jiné jsou stále potřebné.

§ 19 V situaci, kdy lidská výměna a komunikace závisí na sofistikovaných a rychle se měnících technologiích, je nezbytná interoperabilita mezi formáty a potřebným hardware pro konzumaci obsahu, a to zejména pro zajištění demokratického přístupu ke kulturní tvorbě, stejně jako k ekonomickým aktivitám s ní souvisejících. Tento technologický prvek by měl být schválen a implementován evropskými institucemi a podporován evropskými předpisy.

§ 20 Nekomerční sdílení mezi jednotlivci by mělo být povoleno například rozšířením působnosti stávající výjimky pro soukromé rozmnožování. Pokud lze prokázat, že produkce kulturních statků je ohrožena nekomerčním sdílením, pak může být žádoucí zavedení paušální sazby pro přístup k obsahu, případně jiného mechanismu pro uživatele vysokorychlostního internetového připojení. Takový mechanismus nesmí napadat soukromí uživatelů internetu. Rozdělení výnosů by mělo upřednostňovat chudé a začínající tvůrce.

§ 21 Jsme přesvědčeni, že klíčové je posílit veřejné vlastnictví tak, aby sloužilo jako zdroj pro vzdělávání (v širším slova smyslu) a novou tvorbu.

§ 22 Konečně, svoboda pracovat, experimentovat či zpochybňovat existující instituce a obchodní modely, technologická omezení a metody, je důležitá nejen ve vztahu k tvůrčí činnosti, ale i pokud jde o vytváření hodnot, rozšiřování možnosti poznání a jeho dopadu na společnost. Jsme přesvědčeni, že umožňuje společnosti růst a prosperovat. Internet sám o sobě by nemohl existovat, pokud by tuto svobodu jakkoliv omezoval, a neměly by být vytvářeny podmínky pro takové omezení. Proto je nutné zaručit síťovou neutralitu internetu.

Reforma autorských práv

§ 23 Podporujeme tvůrčí společenství jakožto vhodnou možnost pro sdílení tvůrčí práce.

§ 24 Před dvaceti lety nebyla autorská práva objektem zájmů běžných občanů. Pravidla upravující exkluzivitu produkce a výrobu kopií byla cílena na komerční subjekty, jež měly prostředky např. na tisk knih či tvorbu audio záznamů. Fyzické osoby, které chtěly zkopírovat báseň a poslat ji své milované, nebo kopírovat audiozáznam na kazetu a dát jej příteli, se nemusely obávat, že budou v rozporu s autorskými právy. V praxi to znamenalo, že bez obav z trestu bylo možné dělat vše, na co jste měli technické prostředky.

Dnes se autorská práva nacházejí v pozici, kdy ovlivňují a omezují každodenní život běžného občana. V době, kdy technologický pokrok usnadňuje běžným lidem sdílet a užívat kulturní produkci, se legislativa autorských práv posunuje opačným směrem.

Chceme, aby se legislativa upravující autorská práva vrátila zpět ke svým začátkům a aby bylo jasně nastaveno, že autorská práva regulují pouze kopírování pro komerční účely. Sdílení kopií, jakékoli šíření či využívání něčí autorské práce, by nikdy nemělo být zakázáno, je-li pro nekomerční účely a bez ziskové motivace. Vzájemné sdílení (peer-to-peer) je příkladem aktivity, která by neměla být postihována.

§ 25 DRM je zkratkou pro Digital rights management - Správu digitálních práv. Termín se používá k označení mnoha různých technologií, které mají za cíl omezit schopnost spotřebitelů a občanů používat a kopírovat díla, přestože občané mají zákonné právo tak učinit. Obejít omezení DRM musí vždy být legální a měli bychom zvážit úpravu spotřebitelských právních předpisů tak, aby obsahovaly zákaz těch DRM technologií, které omezují zákonné použití díla. Nemá žádný smysl, aby parlamenty jednotlivých zemí přijímaly vyvážené a přiměřené právní předpisy o autorských právech, pokud zároveň dovolujeme velkým nadnárodním korporacím psát si své vlastní zákony a vymáhat je prostřednictvím technických prostředků.

§ 26 Mnoho z dnešního zábavního průmyslu je postaveno na obchodní exkluzivitě chráněných děl. To chceme zachovat. Nicméně dnešní doba ochrany - 70 let po smrti autora - je absurdní. Žádný investor by nevěnoval ani jediný pohled na podnikatelský záměr, jenž by měl tak dlouhou dobu návratnosti.

Chceme zkrátit dobu ochrany, aby byla rozumná jak pro společnost, tak pro investora. Proto navrhuje zavést dobu ochrany 20 let od zveřejnění díla.

§ 27 Hlavním problémem dneška jsou díla, která jsou stále chráněna autorským právem, ale u kterých je nemožné nebo obtížné najít majitele práv. Většina z těchto prací má malou nebo žádnou komerční hodnotu, ale protože jsou stále předmětem ochrany autorského práva, nemohou být opětovně použity nebo distribuovány, protože neexistuje nikdo, koho lze požádat o svolení. Vlastníci autorských práv, kteří chtějí i nadále uplatňovat svou obchodní exkluzivitu na dílo, jež vyrobili, by je měli zaregistrovat do 5 let. To by výrazně snížilo počet osiřelých děl a usnadnilo důsledné vyhledávání.

§ 28 Problém osiřelých děl je třeba naléhavě řešit. Je důležité vzít v potaz rozdíly v odvětvích. Pro archivy, knihovny a zejména pro veřejné televizní vysílání je nejvhodnějším řešením rozšíření kolektivních licencí. Nicméně podmínkou důsledného vyhledávání musí být jeho proveditelnost a nemělo by vést k další administrativní a byrokratické zátěži a nákladům. Obecná výjimka v legislativě autorských práv k osiřelým dílům není žádoucí, ale mělo by být zvaženo udělení výjimky pro knihovny atd. v rámci „LEX-Europeana“ apod.

§ 29 Registrace díla chráněného autorským právem by měla být povinná v časovém horizontu 5 let po zveřejnění, pokud autor chce využívat obchodní exkluzivitu díla. To by výrazně omezilo existenci osiřelých děl v budoucnu.

§ 30 Stále přísnější předpisy a vymáhání autorských práv jsou dnes hlavní překážkou hudebníků, filmařů a dalších umělců, kteří chtějí vytvářet nová díla opakovaným využíváním částí již existujících děl. Chceme to změnit zavedením jasných výjimek a omezení tak, aby byly povoleny remixy a parodie, stejně jako právo na citace hudebních a audiovizuálních děl, které již existuje pro díla textová.

§ 31 Je třeba se zabývat výrazným nedostatkem knih, jež zažívají mnozí zrakově postižení. Komise a členské státy mají povinnost vyplývající z Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, přijmout veškerá vhodná opatření k zajištění toho, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup ke kulturním materiálům v přístupných formátech, a dále zajistit, aby zákony na ochranu duševního vlastnictví nepředstavovaly nepřiměřené nebo diskriminační překážky bránící přístupu osob se zdravotním postižením ke kulturním materiálům. V souladu s požadavky, které uvedl Evropský parlament ve své zprávě k materiálu „Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví“, která byla přijata dne 12. května 2011, by Komise měla „aktivně a pozitivně pracovat se Světovou organizací duševního vlastnictví (WIPO) na dohodě závazné právní normy vycházející z návrhu smlouvy vypracované Světovou unií nevidomých a předložit ji WIPO v roce 2009.“